

STEFAN MICHALIK

CEL I ZAKRES ZBIOROWEGO OPRACOWANIA PROBLEMÓW OCHRONY PRZYRODY WOJEWÓDZTWA KROŚNIEŃSKIEGO

Województwo krośnieńskie obejmuje prawie 3/4 powierzchni Karpat Wschodnich znajdujących się w granicach Polski, pod względem przyrodniczym jest więc szczególnie cenne i ma w dużym stopniu charakter unikalny w skali kraju.

Od kilkunastu lat prowadzona jest na szeroką skalę aktywizacja gospodarcza tego zaniedbanego niegdyś regionu. Przedsięwzięcie to — jakkolwiek konieczne — niesie w wielu przypadkach groźbę nieodwracalnej degradacji środowiska przyrodniczego, zwłaszcza w południowej części województwa, gdzie koncentrują się najcenniejsze elementy przyrody nieożywionej, flory, fauny, i krajobrazu.

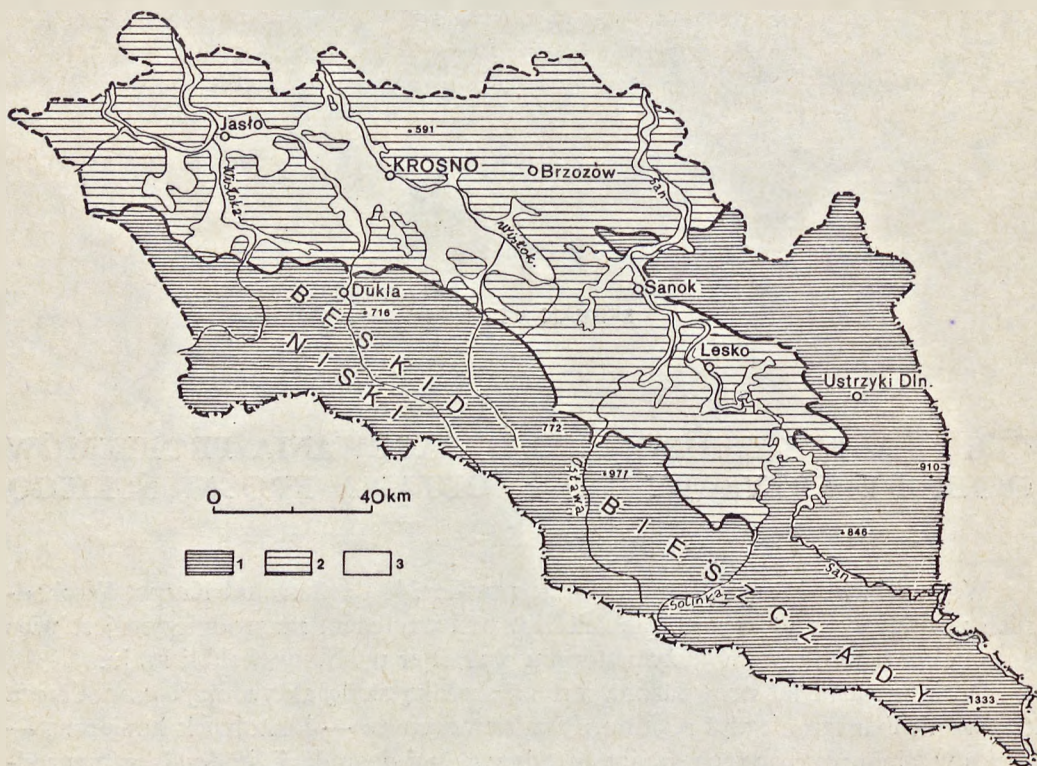
Aby przeciwdziałać tym niekorzystnym zjawiskom niezbędne jest opracowanie kompleksowego programu ochrony przyrody, który winien być uwzględniony w planach zagospodarowania przestrzennego i aktywizacji gospodarczej województwa.

W tym celu prowadzone były przez Zakład Ochrony Przyrody i Zasobów Naturalnych PAN wieloletnie badania na terenie województwa krośnieńskiego. Część uzyskanych wyników została już opublikowana lub znajduje się w druku (Głowański, Witkowski 1969; Michalik 1969, 1977, 1978, 1981a, b, 1982; Alexandrowicz 1976; Kurzyński 1979; Kurzyński, Michalik 1982; Michalik, Kurzyński 1987, w druku i inni).

Zamieszczone niżej opracowania stanowią podsumowanie wcześniejszych i ostatnio prowadzonych badań. Z tego względu uznano za celowe opublikowanie ich razem w jednym tomie wydawnictwa *Studia Naturae*, mimo że mają one w pewnym stopniu charakter odrębnych artykułów i prezentują nieraz indywidualne poglądy autorów.

W wyniku przeprowadzonych badań opracowano następujące zagadnienia dla terenu województwa:

1. Aktualny stan ochrony przyrody na tle waloryzacji przyrodniczej (S. Michalik).

Ryc. 1. Województwo krosieńskie na tle głównych jednostek orograficznych: 1 — góry niskie lub średnie (Beskidy, Bieszczady), 2 — obszary wyżynnych pogórzy, 3 — dna kotlin i większych dolin

2. Rezerваты i pomniki przyrody nieożywionej (Z. Alexandrowicz).
3. Rezerваты i pomniki przyrody ożywionej (J. Kurzyński).
4. Parki narodowe (S. Michalik).
5. Obszary ochrony krajobrazowej (K. Brykowicz, U. Studnicka).
6. Kompleksowy system obiektów i obszarów chronionych (S. Michalik).

Rozdział pierwszy ma charakter ogólny. Wprowadza w problematykę obecnej ochrony przyrody na tle stanu zachowania środowisk przyrodniczych, ich bogactwa i różnorodności. Rozdziały 2 do 5 podają szczegółową charakterystykę różnych elementów przyrody województwa, ocenę ich wartości i stanu zachowania. Zawierają dokładną dokumentację istniejących i projektowanych obiektów oraz obszarów chronionych różnych kategorii. Przedstawiono w nich również krytyczną analizę obecnego stanu ochrony przyrody oraz propozycje jej modyfikacji, rozszerzenia i optymalizacji. W ostatnim rozdziale sformułowano ogólne założenia, koncepcję sieci przestrzennej i zasady funkcjonowania docelowego, kompleksowego systemu obiektów i obszarów chronionych.

Projekty, programy i koncepcje zawarte w poszczególnych opracowaniach nie mają charakteru rozwiązań ostatecznych. Dają one natomiast dobre podstawy do uwzględnienia — w możliwie szerokim zakresie — problematyki ochrony przyrody w planach zagospodarowania przestrzennego województwa krośnieńskiego. Odnośnie do niektórych problemów zaproponowano rozwiązania alternatywne. Na przykład dla ochrony Pasm Magurskich w Beskidzie Niskim opracowano projekt Magurskiego Parku Narodowego i równorzędnych rezerwatów wielkopowierzchniowych. Również w zakresie systemu parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu przedstawiono dwie alternatywne koncepcje. Pierwsza z nich, opracowana przez Brykowicz i Studnicką, nawiązuje do ogólnopolskiego programu ochrony krajobrazu, przygotowanego przez Państwową Radę Ochrony Przyrody oraz Zakład Ochrony Przyrody i Zasobów Naturalnych PAN (Czemerda, Zabierowski 1978). Uwzględniono w niej także projekty i rozwiązania planistyczne władz regionalnych. Druga koncepcja, zamieszczona w artykule omawiającym kompleksowy system obszarów chronionych, oparta jest przede wszystkim na wynikach waloryzacji przyrodniczej województwa, ze szczególnym uwypukleniem elementów przyrody żywej. Uwzględnia także ekologiczne zasady funkcjonowania systemu obszarów chronionych w powiązaniu z sąsiednimi województwami. Jest ona z pewnością trudniejsza do realizacji, ale ma lepsze uzasadnienie przyrodnicze i funkcjonalne.

W opracowaniach wykorzystano — w różnym stopniu — wyniki własnych badań terenowych oraz obszerne dane z literatury. Uwzględniono także liczne materiały archiwalne i planistyczne, za których udostępnienie autorzy składają podziękowania władzom Urzędu Wojewódzkiego w Krośnie oraz innych urzędów i instytucji terenowych.

Piśmiennictwo

Alexandrowicz Z. 1976. Ochrona przyrody Karpat polskich jako warunek wykorzystywania złóż surowców naturalnych. *Zesz. Nauk. AGH, Geologia* 2, 4: 25—37.

Czemerda A., Zabierowski K. 1978. Motywy i program przestrzenny ochrony krajobrazu w Polsce. *Chrońmy Przyr. ojcz.* 33, 1: 21—30.

Głowaciński Z., Witkowski Z. 1969. Fauna Bieszczadów Zachodnich i zagadnienia jej ochrony. *Ochr. Przyr.* 34: 127—160.

Kurzyński J. 1979. Charakterystyka lasów na obszarze zlewni rzeki Bereźnicy i próba określenia ich funkcji ochronnych. *Studia Naturae A*, 18: 235—269.

Kurzyński J., Michalik S. 1982. Przyrodnicze podstawy wielkości i organizacji ruchu turystycznego w Bieszczadzkim Parku Narodowym. *Studia Naturae A*, 22: 259—277.

Michalik S. 1969. „Krzemieniec” — projektowany międzynarodowy rezerwat przyrody w Bieszczadach Zachodnich. *Chrońmy Przyr. ojcz.* 25, 3: 14—25.

Michalik S. 1977. Projekt międzynarodowego parku w Bieszczadach Zachodnich. *Chrońmy Przyr. ojcz.* 33, 2: 5—18.

- Michalik S. 1978. Ochrona Bieszczadów Zachodnich w świetle waloryzacji przyrodniczej. *Kosmos*, ser. A, 4: 383—391.
- Michalik S. 1981a. Bieszczady Wysokie. *Przyr. pol.* 9: 18—20.
- Michalik S. 1981b. Beskid Niski. *Przyr. pol.* 10: 18—20.
- Michalik S. 1982. Projekt parku narodowego w Beskidzie Niskim. *Kosmos*, ser. A, 31, 3—4: 219—224.
- Michalik S., Kurzyński J. 1987. Roślinność projektowanego rezerwatu leśnego Otryt w Bieszczadach. *Ochr. Przyr.* 45; 41—58.
- Michalik S., Kurzyński J. (w druku). Roślinność rezerwatu leśnego Puszcza Bieszczadzka nad Sanem. *Ochr. Przyr.* 47.